

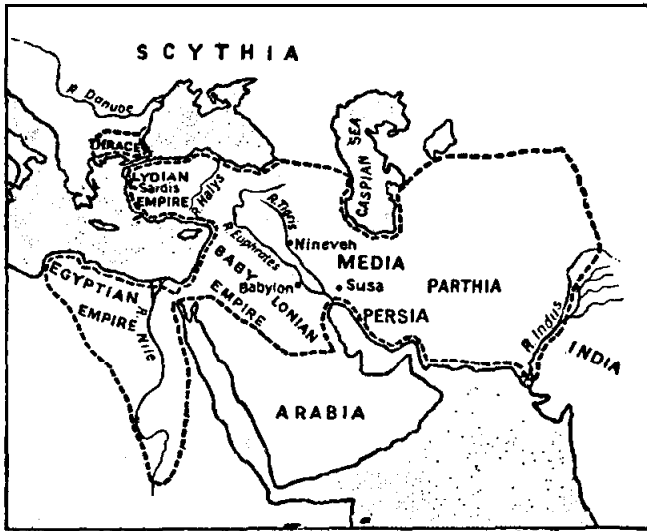
บทที่ 6 สงครามเปอร์เซีย

1. ไอโอเนียและเปอร์เซีย

ในสมัยการแสวงหาอาณานิคมของกรีกนั้น ในทางการเมืองที่ได้กล่าวมาแล้วก็คือการที่พวกเขาเข้ามาทำมหากินในดินแดนใหม่เหล่านั้นประสบความสำเร็จและได้กลับไปยังประเทศของตนเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมืองจนถึงการสร้างระบบการเมืองที่เรียกว่าระบอบทระราชย์นั้นแล้ว ในตอนนี้ก็จะกล่าวถึงบางส่วนที่ยังคงอยู่ในเอเชียน้อย พวกเหล่านี้ได้กลายเป็นพวกที่มีบทบาทอย่างมากในการสร้างอารยธรรมในยุคมีดของกรีซ คือสมัยที่กรีกบนแผ่นดินใหญ่ต้องเผชิญหน้าการรุกรานของดอเรียน กรีกที่เอเชียน้อยกลับไม่ได้รับผลจากการรุกรานดังกล่าวมากนักและกลับมีเวลาที่จะสร้างสรรอารยธรรม มีความก้าวหน้าทั้งในด้านการศึกษาและวรรณคดี

ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 7 B.C มีนักประพันธ์เพลงรักซึ่งต่อมากลายเป็นผลงานที่เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นผลงานของพวกเลสเบียนคือ Alcaeus และ Sappho (600 B.C มีผลงานร้อยแก้วด้วย ต่อมาถึงตอนปลายศตวรรษที่ 6 Hecataeus ชาวไมเลเซียนเริ่มมีความสนใจทางด้านประวัติศาสตร์และทาลีส ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาคนแรกก็สามารถทำนายสุริยุปราคาได้เมื่อปี 585 B.C รวมทั้งการทำนายลักษณะดินฟ้าอากาศด้วย ในสมัยนี้ขอให้สังเกตว่าวิชาปรัชญาและวิทยาศาสตร์ยังคงเป็นวิชาเดียวกันอยู่ การศึกษาก็เป็นการศึกษาเรื่องวัตถุมากกว่าจิต ลูกศิษย์ของทาลีสได้เริ่มการพิสูจน์วิชาเรขาคณิตก่อนหน้าสมัยของยูคลิดเสียอีก มีการเรียนธรณีวิทยาพร้อม ๆ กับที่เริ่มมีการศึกษาดาราศาสตร์ ในด้านชีววิทยาก็ได้เริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการแล้วด้วย พิทากอรัส (572–497 B.C) ชาวซามอส แต่ต่อมาอพยพไปอิตาลีได้นำเรื่องความลึกกลับทางศาสนามาประยุกต์เข้ากับภฏคณิตศาสตร์ และต่อมาก็เริ่มการศึกษาด้วยวิธีวิเคราะห์เหตุผลจนนำไปถึงการศึกษเกี่ยวกับธรรมชาติของโลก

ก่อนสมัยวิวัฒนาการของกรีก โรมันนั้น ศูนย์กลางวัฒนธรรมของโลกโบราณก็คือตะวันออกกลาง ในขณะที่ตามชายฝั่งของยุโรปยังคงเต็มไปด้วยรอยเท้าของพวกป่าเถื่อน บริเวณดินแดนที่เรียกกันว่าพระจันทร์เสี้ยวนั้นได้เริ่มมีกำเนิดของอารยธรรมแล้ว นอกจากนี้ก็มีดินแดนแห่งความเจริญอื่น ๆ คือดินแดนลุ่มแม่น้ำไนล์แห่งอียิปต์ ต่อมาก็คืออัสสิเรีย เปอร์เซียตามลำดับ

กษัตริย์ผู้มีชื่อเสียงพระองค์หนึ่งก็คือไซรัส (550-529) ผู้ยึดอำนาจจากกษัตริย์มีเดีย อาณาจักรทางตะวันออกของพระองค์แผ่ขยายไปถึงกึ่งทางสู่ม่าน้ำสินธุ ทางตะวันตกก็ยึดได้ฝั่งตะวันตกของทะเลเอีเจียน ต่อจากสมัยของกษัตริย์ไซรัสแล้วกษัตริย์ที่ทรงมีความสามารถอย่างยิ่งในการปกครองพระองค์หนึ่งก็คือพระเจ้าดาริอุสมหาราช

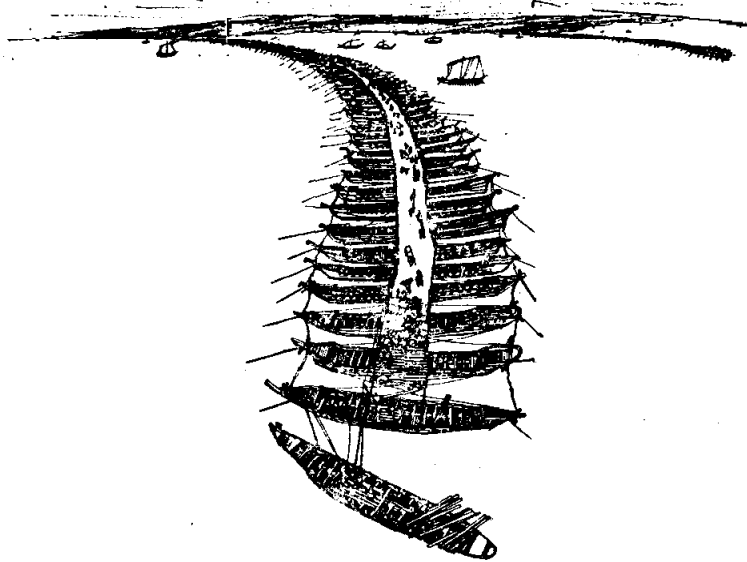
สาเหตุของสงครามเปอร์เซีย

หลังจากที่เปอร์เซียสามารถยึดครองดินแดนส่วนหนึ่งของเอเซียน้อยแล้ว อาณาจักรเปอร์เซียก็แผ่ขยายมาถึงแนวฝั่งทะเลเอีเจียน อาณานิคมของกรีกที่ไปตั้งขึ้นก็ตกไปอยู่ในความยึดครองของเปอร์เซียด้วย ในปี 500 อาณานิคมเหล่านี้โดยมีไมเลตุสเป็นผู้นำได้ทำการปฏิวัติแข็งข้อต่อเปอร์เซีย เอเธนส์และนครรัฐกรีกให้ความร่วมมือในการปฏิวัติครั้งนั้น กษัตริย์ดาริอุสแห่งเปอร์เซียสามารถปราบกบฏครั้งนั้นได้ ทรงสาบานที่จะแก้แค้นเอเธนส์และนครรัฐกรีกอื่น ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ไมเลตุสในครั้งนั้นด้วย

สงครามครั้งที่ 1 ในปี 490 พระเจ้าดาริอุสส่งกองทัพเรือข้ามทะเลเอีเจียนเข้าโจมตีเอเธนส์ ยกพลขึ้นบกใกล้ที่ราบมาราธอน ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเอเธนส์ เอเธนส์ขอความช่วยเหลือจากสปาร์ตา แต่บังเอิญขณะนั้นสปาร์ตามีงานฉลองทางศาสนาซึ่งไม่สามารถช่วยเหลือเอเธนส์ในขณะนั้นได้ เอเธนส์จึงทำการต่อต้านเปอร์เซียโดยลำพัง นักวิ่งชาวเอเธนส์ที่มีชื่อเสียงจากสงครามครั้งนี้คือ เฟลปีปีตีสวิ่งเป็นระยะทาง 26 ไมล์ จากมาราธอนถึงเอเธนส์ เพื่อไปแจ้งข่าวชัยชนะของเอเธนส์ถึงกลางตลาดร้องได้คำเดียวว่า "ชนะ" ก็ล้มลงขาดใจตาย (ปัจจุบันการวิ่งแข่งระยะทาง 26 ไมล์จึงถูกเรียกว่าการวิ่งมาราธอน)

สงครามครั้งที่ 2 พระเจ้าดาริอุสยังไม่ทันที่จะเสด็จมาแก้แค้นเอเธนส์เป็นครั้งที่สอง ก็สิ้นพระชนม์เสียก่อน พระโอรสคือเซอร์ซีสได้ดำเนินการต่อมาโดยให้ทุกคนในราชอาณาจักรช่วยกันต่อเรือ แล้วเอาเรือเหล่านั้นมาต่อเป็นสะพานข้ามช่องแคบเฮลเลสปอนท์หรือดาร์แดเนลล์ ให้ทหารยกข้ามไปในปี 480 ในขณะที่เดียวกันก็ให้ยกกองทัพเรือไปประจำอยู่ที่บริเวณชายฝั่งทะเล

ฝ่ายกรีกมาตั้งทัพที่คอรินท์มอบหมายให้สปาร์ตาเป็นผู้นำในการทำสงครามครั้งนี้ กษัตริย์สปาร์ตาขณะนั้นทรงพระนามว่าเลโอนิดัส ไปตั้งรับที่ช่องเขาเทอโมปิลีซึ่งควบคุมทางเข้ากรีซ ตอนใต้สามารถต่อต้านเปอร์เซียอยู่ได้หลายวัน แต่ต่อมาเกิดมีผู้ทรยศบอกทางลัดแก่เปอร์เซีย ยกเข้าโจมตีกรีซได้ กองทัพสปาร์ตาถูกทำลายอย่างยับเยิน ทหารถูกฆ่าตายหมด จนในสมัยต่อมาได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นเป็นอนุสรณ์ถึงทหารสปาร์ตาที่เสียชีวิต ทัพเปอร์เซียบุกเข้าถึงเอเธนส์ ซึ่งขณะนั้นเหลือแต่เมืองเพล่าเพราะเอเธนส์ได้อพยพผู้คนออกจากเมืองหมดแล้ว ชาวเอเธนส์หลบภัยไปอยู่ที่เกาะซาลามิส มีกองทัพเรือเอเธนส์ทำหน้าที่ต่อต้านศัตรูอยู่หน้าเกาะมีทางเข้าเป็นทางแคบ เรือเปอร์เซียต้องเรียงลำเข้าสู่จึงถูกกองทัพเรือเอเธนส์ทำลายไม่เหลือ กษัตริย์เซอร์ซีสทรงเสียพระทัยยกกองทัพกลับพร้อมด้วยทหารจำนวนหนึ่งทิ้งให้แม่ทัพและกองทัพบกส่วนใหญ่รักษาการในกรีซต่อไป จนถึงปีรุ่งขึ้นคือปี 479 ชาวกรีกก็รวมกันได้อีก เข้าโจมตีกองทัพเปอร์เซียที่พลาตาเอและตีกองทัพเปอร์เซียทั้งหมดแตกพ่ายไป เป็นการยุติความพยายามของเปอร์เซียที่จะครองกรีซไว้เพียงนั้น

2. สันนิบาตเดเลียนและจักรวรรดิเอเธนส์

สันนิบาตเดเลียน

จากการรบในสมัยสงครามเปอร์เซียนั้นได้มีบทบาทในการสร้างความสำเร็จให้แก่สปาร์ตาเป็นอย่างมาก สปาร์ตาก็ก้าวขึ้นสู่ความเป็นนครรัฐที่มีความสามารถสูงสุด เนื่องจากในสภาพที่ผ่านมานั้น นครรัฐอื่นในเพลอโปนเนซุสล้วนเป็นวัลชัลของสปาร์ตาทั้งสิ้น แต่ก็มีรัฐที่พยายามทำตนเป็นคู่แข่งและกบฏต่อสปาร์ตาเนื่อง ๆ ก็คืออาร์กอส แต่พอมาถึงสมัยสงครามครั้งนี้ก็เป็นอันว่า

อาร์กอสหมตรัศมีลงโดยสิ้นเชิง นครรัฐไอโอเนียนอื่น ๆ ก็มุ่งหวังให้สปาร์ตาเป็นผู้ช่วยปลดแอกตนจากเปอร์เซีย แม้ทัพคนหนึ่งของสปาร์ตาคือพอสซาเนียสสามารถเดินทางไปปลดปล่อยไซปรัส บีแซนติอุมเออาชนะเปอร์เซียได้ แต่ต่อมาเขากลับเหลืออำนาจและบำเพ็ญตนเองในลักษณะเดียวกับกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ นิยมการแต่งตั้งแบบเปอร์เซียและใช้ชีวิตตามแบบตะวันออก พฤติกรรมต่อไปคือถึงกับจะเปลี่ยนชื่อเมืองต่าง ๆ ตามชื่อตนเองทำให้ชาวกรีกไม่พอใจอย่างยิ่ง ในปี 478 ทางสปาร์ตาก็สั่งเรียกตัวกลับและปลดออกจากทุกตำแหน่ง แต่ต่อมาเขาก็ออกเดินทางไปบีแซนติอุมอีกตามลำพังเมื่อถูกเรียกตัวกลับเป็นครั้งที่สอง เขาก็ถูกฆ่าตาย

เป็นที่น่าเสียดายที่ในสปาร์ตาขณะนั้นขาดผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีความสามารถที่จะดำเนินนโยบายเพื่อสร้างสรรอำนาจให้กับสปาร์ตาต่อไป เนื่องจากการจำกัดการเรียนรู้ตามธรรมเนียมของสปาร์ตาเองทำให้ขาดคนที่มีสายตากว้างไกลเพียงพอในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและอื่น ๆ กล่าวกันว่าความรู้ในด้านการเมืองของสปาร์ตานั้นมีจำกัดอยู่เฉพาะบริเวณคาบสมุทรเพลอปอนเนซุสเท่านั้น นอกจากนี้ก็มีความล้าหลังเนื่องจากระบบเซอร์ฟซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจสปาร์ตาทำให้นานวันก็สร้างความอ่อนแอ ความกลัวเรื่องการที่พวกเฮลลอสจะลุกฮือขึ้นก็ทำให้ชาวสปาร์ตามีจิตใจแคบ ไม่มีผู้ชำนาญการเดินเรือ ขาดสปิริตของนักเดินเรือและยังกลัวการเดินทางไกลอีกด้วย แม้แต่คลีโอเมเนสเองก็ปฏิเสธคำร้องขอของพวกไอโอเนียนก็เพียงเพราะเกรงการเดินทางระหว่างชาติสและซูซาซึ่งกินเวลาถึงสามเดือน ประวัติศาสตร์จึงเริ่มซำรอยอีกครั้งหนึ่งคือเมื่อไอโอเนียนถูกผลักดันให้ต้องมองหาอำนาจอื่นที่จะช่วยตนได้และก็นั่นเองที่พวกเขาจะต้องพากันมองไปที่เอเธนส์

ภายหลังเหตุการณ์ที่พลาตาเอแล้ว ชาวเอเธนส์ก็มีปัญหาสำคัญของตนคือการฟื้นฟูบูรณะบ้านเมืองของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือการสร้างกำแพงเมือง ในสมัยเพริคลีสเป็นตัวอย่งอันดีในการคำนึงถึงความปลอดภัยมากขึ้นคือการสร้างกำแพงยาวไม่น้อยกว่าห้าไมล์ ปกป้องเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองสำคัญทางการค้าไปถึงท่าเรือ ต่อจากนั้นความสนใจอย่างยิ่งของเอเธนส์มุ่งไปที่สุริภาพของไอโอเนียน ในปี 478 เอเธนส์เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดตั้งสมาพันธ์อี่เจียนเพื่อรักษาดินแดนต่าง ๆ ในแถบนี้ให้พ้นภัยจากเปอร์เซียและถ้าเป็นไปได้ก็อาจจะรวมถึงการมุ่งการแก้แค้น เตรียมการจัดตั้งกองเรือที่จะให้มีความเข้มแข็งขนาดที่จะช่วยปลดปล่อยเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจของเปอร์เซีย ป้องกันเปอร์เซียและอย่างมากที่สุดก็คือสามารถเปิดฉากการรบถึงหน้าใกล้อ่าวเปอร์เซีย ที่สุดเอเธนส์รับหน้าที่ในการจัดหาเรือส่วนใหญ่ นครรัฐอื่น ๆ ก็แบ่งกันจัดรวมกำลังทหาร หรือบางนครรัฐก็อาจจะเพียงเสียเงินมาร่วมกับสมาพันธ์เท่านั้น เงินทั้งหมดที่เก็บได้นั้นก็นำไปเก็บที่วิหารของเทพพอลโลสที่เกาะเดลอส เพราะในขณะนั้นเดลอสมีฐานะเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของพวกไอโอเนียน เสียส่วนสำคัญที่สุดใน

สมาพันธ์นี้ก็คือเอเธนส์ บุคคลสำคัญที่มีอาทิวริสดีดิสและเฮมิสโตคลิส ซึ่งต่อมาได้ถูกนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามป้ายร้ายและถูกเนรเทศด้วยวิธีออสตราซิสม์เมื่อปี 471 ฝ่ายเปอร์เซียแต่งตั้งให้เขาเป็นข้าหลวงแห่งแอมานีเซียแต่ต่อมาก็ถึงแก่กรรมด้วยซ้ำใจ

อย่างไรก็ตาม ยังมีบุคคลสำคัญที่ปฏิบัติงานในสมาพันธ์ที่ควรกล่าวถึงก็คือไซมอน บุตรชายของวีรบุรุษแห่งสงครามมาราธอนคือมิลเทียดีส เป็นผู้นิยมสปาร์ตามากกว่าเฮนียเองเสียอีก เขาเป็นวีรบุรุษอีกผู้หนึ่งจากสงครามเปอร์เซีย แต่จากความเป็นผู้นิยมสปาร์ตาทำให้เขาได้รับความไม่พอใจจากเพื่อนร่วมชาติ จนในปี 461 เขาเองก็ถูกเขียนชื่อลงบนเปลือกหอย ผู้ที่ได้อำนาจต่อมาก็คือเพริคลีส ได้รับการชักชวนจากอียิปต์ทำสงครามกับเปอร์เซียอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี 456 ขณะที่เอเธนส์กำลังวางแผนปิดล้อมเปอร์เซีย ฝ่ายกรีกเองก็กลับถูกเปอร์เซียตีตลบและเป็นฝ่ายถอยร่นกลับประเทศ การพ่ายแพ้ครั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตถึงผลคือทำให้ทางฝ่ายกรีกซึ่งเข้าใจว่าตนได้เตรียมการอย่างดีแล้ว แต่กลับมาพ่ายแพ้เสียขวัญเป็นอย่างมาก ไซมอนถูกเรียกตัวกลับเขานำทัพกรีกเข้าปลดปล่อยไซปรัส (มีค่าในฐานะที่เป็นตลาดค้าข้าวโพด) รวมทั้งยังส่งกองทัพไปช่วยอียิปต์ปลดแอกเปอร์เซีย การรบของไซมอนเรียกกำลังใจคืนมาให้แก่ชาวกรีกเป็นอันมาก แต่ต่อมาเมื่อเขาถึงแก่กรรมลงเมื่อปี 448 ความกล้าหาญทั้งหลายก็ดูเหมือนกับจะตายไปด้วยแต่ก็พอดีที่สงครามกับเปอร์เซียได้สิ้นสุดลงด้วยเช่นกัน

จักรวรรดิเอเธนส์

การรวมกันในลักษณะของสันนิบาตนั้นต่อมาก็เริ่มแปรไปเป็นแบบของจักรวรรดิทั้งนี้มิใช่เพราะมีการวางแผนล่วงหน้าแต่เพราะเหตุการณ์แวดล้อมทำให้เป็นดังนั้น ความต้องการอิสรภาพในแต่ละนครรัฐของกรีกนั้นมีมากยิ่งขึ้นกว่าดินแดนอื่น ๆ ในทะเลอีเจียนและเกาะเล็ก ๆ อื่น ๆ ไกลเคียง ดินแดนเหล่านี้ต้องการให้เอเธนส์เป็นผู้รวบรวมเข้าด้วยกันไม่ได้ต้องการสิ่งใดยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเสร็จภารกิจในเรื่องการเตรียมตัวร่วมกันเพื่อทำสงครามกับเปอร์เซีย การรวมกันเป็นสันนิบาตก็เริ่มไร้ความหมาย การที่จะต้องเสียภาษีบำรุงสมาพันธ์ก็เริ่มเป็นภาระหนักที่แต่ละนครรัฐต้องการให้ยุติ แต่น่าแปลกที่นครรัฐเหล่านี้ต่างก็ไม่ได้มีความประสงค์ที่จะตกลงร่วมกันเพื่อยกเลิกสันนิบาตดังกล่าว เอเธนส์ในฐานะนครรัฐผู้นำก็เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากเงินบำรุงสมาพันธ์อย่างเต็มที่ ทาไซสเปิดฉากการกบฏ แต่ผลที่ได้รับก็คือถูกปราบปรามและถูกลดฐานะลงเป็นนครรัฐบริวารของเอเธนส์ เอเธนส์จัดการย้ายศูนย์กลางของสันนิบาตจากเดลอสไปยังบริเวณอะโครโพลิสของเอเธนส์ซึ่งการกระทำดังนี้ทำให้มองเห็นได้ชัดว่า สมาชิกของสันนิบาตนั้นถูกลดฐานะไปเป็นจักรวรรดิของเอเธนส์มากกว่าที่จะมีฐานะเป็นสมาชิกสันนิบาตเสมอกันอย่างที่เคยเป็น ในระหว่างนี้เองได้เกิดมีวีรบุรุษจากสงครามขึ้นคือเพริคลีสปรากฏโฉมเป็นครั้งแรก

ในประวัติศาสตร์ในฐานะแม่ทัพในสงครามกับชามอส ต่อมาก็นำในฐานะผู้ดำเนินการทางการเมือง อันชาญฉลาดคือการพยายามที่จะให้สิทธิการเป็นพลเมืองแก่ชาวเมืองอื่น ๆ ที่เข้ามาสังกัดใน สมาพันธ์ ปล่อยให้ดินแดนเหล่านั้นปกครองตนเองโดยมีข้อบังคับบางประการ รวมทั้งพยายาม ให้นำครรัฐเหล่านั้นปฏิบัติตามกฎหมายของเอเธนส์ด้วย ทุกสิ่งนี้จะจัดให้มีการเฉลิมฉลองที่เอเธนส์ ซึ่งทุกนครรัฐจะต้องส่งบรรณาการมาร่วมพิธีด้วย

3. จากสมัยของไซมอนถึงเพริคลีส

จากสมัยของสงครามเปอร์เซียมาแล้ว อิทธิพลของสปาร์ตาก็เสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ไม่เฉพาะบนผืนแผ่นดินใหญ่ แต่รวมถึงบนคาบสมุทรเพลอปอนเนซุสด้วย อาร์กอสฟื้นตัวขึ้น ถึงปี 473 อาร์คะเดียแห่งเทเจียกบฏต่อต้านสปาร์ตา แต่ถูกปราบปรามลง ต่อจากเหตุการณ์นั้น ก็คือการเกิดแผ่นดินไหวในสปาร์ตาเมื่อปี 464 ทำความพินาศให้แก่สปาร์ตาไม่ใช่น้อย พวกเฮลอส ถือโอกาสแข็งข้อ สปาร์ตาต้องปราบปรามและขับไล่ไปรวมกันที่บริเวณที่ราบเมสซาเนีย การ สงครามยืดเยื้ออยู่ถึง 10 ปี สปาร์ตาต้องหันไปขอความช่วยเหลือเอเธนส์ ไชมอนแห่งเอเธนส์ ตัดสินใจให้ความช่วยเหลือนำกำลังรบอันเข้มแข็งไปยังอิโธเม แต่ทัพของไซมอนพ่ายแพ้แก่พวก กบฏ สปาร์ตาดันเกิดความระแวงว่าการพ่ายแพ้นั้นเป็นเพราะเอเธนส์ไม่เต็มใจช่วยจึงและขอให้ เอเธนส์ถอนกำลังกลับไป ไชมอนยินยอม แต่ในเอเธนส์ขณะนั้นเองก็เกิดปัญหาไซมอนถูกแย่งชิง อำนาจเข้ายังถูกเสนอชื่อด้วยวิธีออสตราซิสม์ในฐานะที่มีจิตใจฝักใฝ่กับสปาร์ตาด้วย

การหมดอำนาจของไซมอนนั้นทำให้เกิดผลบางประการคือเป็นการตัดขาดของสมาพันธ์ จากสปาร์ตาและผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในเอเธนส์¹ เพราะเมื่อไซมอนหมด อำนาจ แบบแผนอนุรักษนิยมก็พลอยสิ้นสุดลงด้วย นอกจากนี้เมื่อเพริคลีสสถาปนาระบอบการ ปกครองประชาธิปไตยขึ้นด้วย ลมหายใจเฮือกสุดท้ายของพวกอภิสิทธิชนก็ดูเหมือนจะเป็นเฮือก สุดท้ายในขณะนั้นเอง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปอย่างรุนแรง กลุ่มชนนิยม ประชาธิปไตยเป็นพวกที่เข้มแข็งต่อการสร้างระบอบประชาธิปไตยใหม่โดยยกเลิกแบบเก่าอย่าง เด็ดขาด บุคคลผู้อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของกลุ่มชนเหล่านั้นก็คือบุคคลซึ่งต่อมาได้กลายเป็น รัฐบุรุษของเอเธนส์และเป็นรัฐบุรุษในประวัติศาสตร์ด้วยคืออัลมีโอนิด เพริคลีส เพราะในเมื่อ ไชมอนผิดหวังก็ได้มีผู้ประสบความสำเร็จคือเพริคลีสเมื่อปี 461

¹ ไชมอนเป็นลูกขุนนางแท้ ๆ หลังสมัยโคลสเทนีสซึ่งแม้อำนาจของขุนนางจะถูกจำกัดแต่ความเชื่อถือก็ยังมิอยู่เป็นการประชุม กลางแจ้งของสภาประชาชน เพื่อให้เคยไปประชุมมาก ๆ ก็จะมีการปิดตลาด

ในสมัยของไคลสเรนีสเท่าที่เราศึกษากันมาในบทที่แล้วนั้น สภาอารีโอปากัสมหดอำนาจสภาประชาชนกลุ่มอำนาจไว้แทนในรูปแบบใหม่คือสภาห้าร้อย ในปี 458 คือสมัยของเพริคลีสนั้น ตำแหน่งอาร์คอนกลายเป็นตำแหน่งที่ทุกคนมีสิทธิสมัครได้แม้แต่คนชั้นต่ำสุด ถ้าได้รับเลือกแต่ไม่มีเวลามาทำงานก็อาจจะมอบหมายให้ผู้อื่นมาทำแทนได้ รวมทั้งคณะลูกขุนก็ได้รับเงินเดือนด้วยซึ่งจากจุดนี้เองทำให้สปิริตเพื่อส่วนรวมของชาวเอเธนส์เสื่อมลงเพราะแม้แต่สมาชิกที่ไปประชุมที่สภาประชาชนก็เริ่มได้รับเงินเดือนด้วย¹

สมาชิกสภาห้าร้อยมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านธุรกิจ ด้านอาหาร ทูตต่างประเทศ รวมทั้งการเตรียมหัวข้อการประชุม การเลือกคณะนายพลทั้งสิบก็เป็นการเลือกโดยการออกเสียงลงคะแนนโดยตรง ประธานของคณะนายพลก็ทำหน้าที่เทียบเท่านายกรัฐมนตรีในปัจจุบัน ซึ่งเพริคลีสใช้อำนาจนี้เองดำเนินนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศติดต่อกันมาหลายสมัย

4. ประชาธิปไตยสมัยเพริคลีส (Pericles)

ระหว่างปี 461–429 B.C. เชลลี (Shelley) กล่าวไว้ว่า “สมัยที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสมัยกำเนิดของเพริคลีสและสมัยการตายของอริสโตเติลนั้น ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ใดก็ถือว่าเป็นผลต่ออารยธรรมของมนุษย์ในสมัยต่อมา และเป็นยุคที่น่าจดจำที่สุดในประวัติศาสตร์โลก”

เพริคลีสนั้นเกิดก่อนสมัยสงครามมาราธอนประมาณ 3 ปี เขามีความเห็นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นแบบอย่างที่ดีสมัย เขาจึงเข้าไปร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม “demos” (The free population of Athens) ระหว่างปี 467–428 B.C. ได้รับเลือกตั้งเป็น 1 ใน 10 Strategoi และได้พยายามยกฐานะของ Strategoi จนกลายเป็นตำแหน่งสำคัญสูงสุดทางการเมืองด้วย ในยุคทองของเพริคลีส (Golden Age of Pericles) เอเธนส์กลายเป็น “บรมครูของเฮลลิสทั้งหมด” เอเธนส์กลายเป็นเมืองที่เจริญในด้านการค้าขายอุตสาหกรรม มีกองทัพเรือเป็นกำลังสำคัญช่วยป้องกันการปล้นสะดมของกองเรือโจรสลัด บรรดานครรัฐต่าง ๆ ก็เป็นตลาดการค้าที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของเอเธนส์เป็นอย่างดี ในประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล เอเธนส์กลายเป็นเมืองสำคัญทางอุตสาหกรรมเมืองหนึ่งของกรีซ อุตสาหกรรมที่ขึ้นชื่อการทำเครื่องปั้นดินเผา (Ceramic) และการต่อเรือเป็นต้น เมื่ออุตสาหกรรมเจริญก็เกิดมีชนชั้นพ่อค้า นักธุรกิจการเงินขึ้น ปรากฏว่ามีการให้กู้ยืมเงินด้วยดอกเบี้ยอันสูง

¹ เป็นการประชุมกลางแจ้งของสภาประชาชน เพื่อให้เคยไปประชุมมาก ๆ ก็จะมีการปิดตลาด

การค้าและความเจริญของเอเธนส์ก็สืบเนื่องมาจากการมีมาตรฐานและนโยบายการเงินที่ดี เงินเหรียญเอเธนส์นั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นเงินดีที่สุดในโลก เพราะเอเธนส์อุ้มด้วยแร่เงินจากภูเขาลอริอุม ทำให้เอเธนส์มีเงินใช้หมุนเวียนไม่ขาดระยะ

ความเจริญอีกด้านหนึ่งในสมัยเพริคลีสก็คือความเจริญทางด้านการศึกษา ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงการเรียนรู้ภายในครอบครัว มีการฝึกวิชาซึ่งพออย่างง่าย ๆ เรียนเทพปกรณัมและตำนานตลอดจนวิธีการที่ตนจะมีส่วนร่วมในสังคม ในสมัยเพริคลีสมีการศึกษาในโรงเรียนซึ่งราษฎรเป็นผู้จัดอยู่หลายระดับ การเรียนแบ่งออกเป็นสามแขนงวิชาคือวิชาพลศึกษา อักษรศาสตร์และวิชาดนตรี

1. วิชาพลศึกษา สอนกีฬาต่าง ๆ เช่น มวยปล้ำ กระโดดสูง ล่าสัตว์และขี่ม้า เป็นต้น
2. อักษรศาสตร์ สอนการอ่านและการเขียน สอนวรรณคดีของโฮเมอร์และกวีคนสำคัญอื่น ๆ

3. วิชาดนตรี สอนการเต้นรำ ร้องเพลง และการเล่นละคร

การศึกษาระดับสูงมีครูผู้สอนเรียกว่าโซพิตสดี สอนวิชาเลขคณิต ดาราศาสตร์ ตรีโกณมิติ วรรณคดีวิจารณ์ ศิลปกรรม วิชาการปกครองและปรัชญา มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกคนให้มีความชำนาญในการกล่าวคำปราศรัยในที่ชุมนุม การโต้วาที และเพื่อฝึกให้ซักถามได้อย่างอิสระ รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์และวิเคราะห์เรื่องโดยอาศัยเหตุผล

อาจกล่าวได้ว่าเพริคลีสเป็นนักการเมืองที่ช่วยให้การปกครองและประชาธิปไตยของเอเธนส์สมบูรณ์ขึ้น โดยการกำหนดให้สภาพมีหน้าที่ควบคุมคณะนายพลทั้งสิบอีกชั้นหนึ่ง มิให้ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่พวกตนเอง จนอาจทำให้เกิดการหันเหกลับไปสู่ระบอบทราชาธิปไตยได้อีก และในยุคนีเองที่ศิลปะสถาปัตยกรรม และปฏิมากรรมของกรีกได้เจริญไปถึงที่สุด

อย่างไรก็ดีอาจกล่าวได้ว่าความเป็นอยู่ของชาวเอเธนส์นั้น นับว่าแตกต่างจากความเป็นอยู่ในเมืองใหญ่อื่น ๆ เป็นอันมาก ลักษณะพิเศษก็คือพลเมืองทั้งสามพวกได้รับสิทธิเท่าเทียมกันในการทำงาน ได้รับค่าแรงเท่ากันไม่ว่าจะเป็นพวกทำงานออกแรงธรรมดาหรือพวกช่างฝีมือ พวกนี้อาจจะบริโภคอาหาร การแต่งตัวหรือการพักผ่อนหย่อนใจในทำนองเดียวกันนั่นก็คือ พวกที่มั่งคั่งก็มีหน้าที่จัดหาอาหารและการแสดง หรือให้ความช่วยเหลือคนจนด้วยวิธีต่าง ๆ ความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ค่าแรงค่อนข้างถูก เพราะไม่ว่าจะเป็นครูปฏิมากร ช่างไม้หรือคนงานธรรมดาก็จะได้รับค่าแรงเท่ากันคือวันละ 1 ดราซมาต่อวัน ชาวเอเธนส์ในสมัยนั้นไม่รู้จักนาฬิกา สบู่ หนังสือพิมพ์ น้ำตาลทราย ชา หรือกาแฟ โดยเฉพาะเตียงนอนก็ไม่มีสปริง อาหารมีเพียงขนมปัง หัวหอมและปลาเท่านั้น การแต่งกายทั่วไปก็ไม่รู้จักว่าจะต้องให้หรูหราและวิจิตรพิสดารประการใด

สิ่งที่ชาวเอเธนส์ต้องการจริง ๆ ก็คือเวลาว่าง เขาไม่มีเวลาที่จะนำไปใช้ในการประดิษฐ์ ประดอยตกแต่งต่าง ๆ เพื่อความหรูหรา ฟุ่มเฟือยในชีวิต ก็เพราะเขาต้องการเวลาว่างเพื่อให้ใช้ ในด้านการเมือง การสนทนาตามตลาด เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการเมือง ศิลปะเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ชอบใช้ชีวิตอยู่ตามชนบท การอุตสาหกรรมไม่ก้าวหน้ามากนักทำกันในวงแคบ เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผาและอาวุธ โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เท่าที่มีอยู่ก็คือโรงงาน ผลิตอาวุธ คือโล่ ซึ่งมีพวกเมติกเป็นเจ้าของ มีลูกจ้าง 120 คน

ชีวิตครอบครัวเป็นแบบที่ภรรยาถูกทิ้งให้อยู่ในบ้าน ผู้ชายต้องการแต่งงานเพื่อหวังสินสอด และบุตร เนื่องจากการแต่งงานเท่านั้นที่จะช่วยให้ชายมีบุตรที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ การแต่งงาน จึงไม่ใช่เรื่องของความรักและความผูกพันต่อกันแต่ประการใด หญิงผู้เป็นภรรยาจะไม่มีโอกาส ได้รับการยกย่องในสังคม แต่จะมีหญิงอีกพวกหนึ่ง จัดว่าเป็นหญิงที่รู้จักวัฒนธรรมชั้นสูงเรียกว่า เฮเตเร hetaerae ทำหน้าที่เป็นเพื่อนคุยและสนทนาการเมืองของผู้ชาย สตรีเหล่านี้มักจะเป็น พวกเชื้อสายไอโอเนียน¹

อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่กล่าวถึงความรุ่งโรจน์ของประชาธิปไตยนี้ ซิมเมอร์น² กล่าวไว้ว่า ในเอเธนส์นั้นไม่มีรัฐบาล เพราะถือว่าประชาชนคือรัฐบาล ชาวเอเธนส์ไม่มีเจ้านายแต่ก็ไม่ขาด การควบคุมเนื่องจากมีกฎหมาย ชาวเอเธนส์ในศตวรรษที่ 5 อาจจะยังไม่ทราบซึ่งถึงคำว่าปัจเจก ชนนิยมหรือทราบซึ่งกับการที่ได้อยู่ร่วมกับคนอื่น ไม่รู้จักการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเหมือนเรือที่ ปราศจากหางเสือ แต่เขารู้จักชื่นชมในเสรีภาพ รู้จักการเคารพกฎหมาย การคัดลอกกฎหมายไว้ บนเสาหินก็ทำเพื่อให้มองเห็นด้วยนัยน์ตาตัวเองเท่านั้น เขานิยมปฏิบัติตามกฎหมายนั้นอย่าง เต็มใจ และเชื่อในหลักการและเหตุผลเสมอ นอกจากนี้โบว์รา³ ก็สรุปได้ว่า

“We are free and tolerant in our private lives, but in public affairs we kept to the law.....
We give to our obedience to those whom we put in positions of authority”

ในลักษณะการโดยทั่วไปที่อาจสรุปไว้ ณ ที่นี้คือ พลเมืองในขณะนั้นยังมีคนที่อ่านออก เขียนได้ น้อยมาก สิทธิในการออกเสียงก็จำกัดเฉพาะพลเมืองที่มีพ่อแม่เป็นชาวเอเธนส์ทั้งคู่เท่านั้น พวกนี้เท่านั้นมีสิทธิเป็นทหารได้รับผลประโยชน์ทางการเงินจากรัฐ คนมีสิทธิเต็มที่จึงมีเพียง 43000 คนเท่านั้น ในจำนวนชาวอัครติกาทั้งหมด 315000 คน พลเมืองที่เป็นชาติชนนี้เท่านั้นมีสิทธิ

¹ J.B Bury, *A History of Greece to the Death of Alexander the Great* (London : Mcmillan and Co.,Ltd., 169) p.11

² Alfred Zimmern, *The Greek Commonwealth. Civilization in the West* (New York : Random House, 1960) p.86

³ C.M Bowra, *Classical Greece (Time-Life Books. 1970)p. 25*

สมัครเป็นมาจิสเตรท เป็นผู้พิพากษา และเป็นทหารซึ่งพร้อมที่จะเข้ารับราชการและรับใช้ชาติได้ในทุกโอกาส จากการศึกษาที่พร้อมเพียงดังนี้มีผลคือทำให้คนที่ต้องทำงานอยู่ใต้บังคับบัญชาคนอื่นหมดสิทธิที่จะเป็นได้ พวกที่เป็นกรรมกรหรือที่ต้องทำงานอยู่ภายใต้บังคับบัญชาผู้อื่นจึงหมดสิทธิการเป็นพลเมื่อเอเธนส์ไปโดยปริยาย พวกมีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนนั้นจะแบ่งเป็นสมาชิกของOligarchic หรือ democratic factions แต่ละ faction ตั้ง clubs เรียกว่า "hetaireiai" (มีคลับหลายประเภทในสมัยเพริคลีสเช่น religious clubs, kinship clubs, military clubs เป็นต้น) แต่ละคลับมีการประชุมเพื่อกินและดื่ม คลับเหล่านี้มีอาทิ

1. Oligarchic club เป็นคลับที่แข็งแกร่งที่สุด สมาชิกสนใจทางด้านการเมืองและกฎหมาย

2. Democratic Party of small business พวกนี้เป็นพวกเจ้าของเรือ ทำการค้าทางเรือ ฐานะดี และสมาชิกของพรรคได้กลายเป็นผู้นำของเอเธนส์หลายคน เช่น Cleon the tanner, Lysicles the sheep dealer, Eucrate the seller ตั้งแต่สมัยของไซลอน—โรมัน ทั้งสองฝ่ายเกิดข้อขัดแย้งระหว่างกันอยู่เรื่อย ๆ มีการใช้ระบอบบอสตราซิสม์ร่วมกันและทำสงครามกลางเมืองหลายครั้ง ผู้มีสิทธิออกเสียงทุกคนได้เป็นสภาประชาชน มีจำนวนทั้งหมดไม่น้อยกว่า 2-3 พันคน พลเมืองเอเธนส์เหล่านี้จะมาประชุมเป็นเสียงส่วนใหญ่ในสภา พวกเดโมแครทมักได้เปรียบพวกโอลิการ์ซี ซึ่งเป็นพวกชวานาและอยู่รอบนอกของอัครติกา

สภาผู้แทน (Assembly)

ประชุมเดือนละ 4 ครั้ง หรือในวาระสำคัญของโกรา ที่โรงละครไดโอนิสัส หรือ ที่พีเรอัส หรือบริเวณที่รูปครึ่งวงกลมที่เรียกว่า Pnyx ทางเชิงเขาด้านตะวันตกของอารีโอปากัส สมาชิกนั่งประชุมบนม้ายาวในที่แจ้งและเริ่มประชุมตั้งแต่รุ่งเช้า แต่ละสมัยประชุมจะมีการฆ่าหมูบูชาัญเทพเจ้าซุส การประชุมจะยกเลิกทันทีที่เกิดพายุ หรือแผ่นดินไหวหรือสุริยุคราสเพราะถือว่าเป็นสัญญาณลักษณะของโชคร้าย การอภิปรายก็ใช้วิธีการตามลำดับอายุ

ผู้ที่ไม่มีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมก็คือ

1. คนที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน
2. คนที่ไม่ได้แต่งงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
3. คนที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ลูกที่ติของพ่อแม่
4. คนที่ไม่ได้ประพฤติตามจริยธรรมของปวงชนอย่างถูกต้อง
5. คนที่ไม่ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามระเบียบวินัยทหาร
6. คนที่โยนโล่ทิ้งในสงคราม
7. คนที่ไม่ได้จ่ายภาษีให้รัฐ

ผู้ที่มีโอกาสได้อภิปรายในที่ประชุมนั้นส่วนใหญ่คือบรรดานักพูดแห่งเอเธนส์ที่ได้รับการศึกษามาอย่างดี เพราะการประชุมในสถานนั้นค่อนข้างยาก เนื่องจากว่าอาจจะถูกโห่หรือหัวเราะเยาะถ้าออกเสียงหรือพูดผิด ถูกตะโกนด่าดั่งถ้าพูดไม่ได้เรื่องไม่ได้ราว สนับสนุนด้วยการส่งเสียงตะโกนเป่าปาก ประบมือ และถ้าไม่เห็นด้วยอย่างมากก็จะส่งเสียงโห่ร้องดัง ๆ จนผู้ที่กำลังพูดต้องถอนตัวออก

การออกเสียงใช้วิธียกมือ นอกจากเรื่องสำคัญจึงจะมีการออกเสียงลงคะแนนลับ การออกเสียงของสภาสามัญถือเป็นเด็ดขาด

อย่างไรก็ตามอาจสรุปไว้ ณ ที่นี้ว่าประชาธิปไตยในเอเธนส์นั้น แม้ในสมัยเพริคลีสก็ยังคงไม่ได้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุผลคือ

1. ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเอเธนส์มิได้มีสิทธิเป็นพลเมืองเอเธนส์ทุกคน ในจำนวนประชากร 300000 คน ครึ่งหนึ่งเป็นพวกทาสและชาวต่างประเทศ¹ ซึ่งจะไม่มีสิทธิในการออกเสียงใด ๆ นอกจากนี้ก็จะมีพลเมืองชายที่มีสิทธิออกเสียงเพียง 50000 คน ชาวต่างชาติจะไม่น้อยมีโอกาสได้รับการโอนสัญชาติเป็นชาวเอเธนส์ โดยเฉพาะในสมัยเพริคลีสนั้นผู้ที่ถือสัญชาติเป็นชาวเอเธนส์ได้จะต้องมีบิดามารดาเป็นชาวเอเธนส์อยู่ก่อนเท่านั้น ซึ่งก็หมายความว่าประชากรเอเธนส์ส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเอเธนส์นั้นมิได้มีสิทธิในการออกเสียง รับราชการ หรือแม้แต่การฟ้องร้องในศาล

2. ความมั่งคั่งและอำนาจของเอเธนส์ส่วนใหญ่มักขึ้นอยู่กับพวกทาสที่ส่วนใหญ่เป็นเชลยทำหน้าที่รับใช้ เป็นชาวนา กรรมกร หรือพวกช่างฝีมือต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นงานหนัก และงานชั้นต่ำที่ชาวเอเธนส์รังเกียจ

3. ผู้หญิงไม่มีสิทธิออกเสียง ทำงานในหน่วยงานของรัฐ หรือเป็นเจ้าของทรัพย์สินในเอเธนส์ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการยกย่องในสังคมมากนัก

4. พวกคณะลูกขุนส่วนใหญ่ หรือการออกเสียงด้วยวิธีออสตราซิสม์ของประชาชนส่วนมากมักจะปล่อยให้พวกนักพูดแห่งเอเธนส์ หลงเชื่อในคารม และคล้อยตามมากกว่าที่จะปลูกฝังความคิดที่ดีงามให้

5. ข้อสังเกตเพิ่มเติมก็คือการที่ชาวเอเธนส์นั้นนับได้ว่าเป็นผู้ปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) เข้าร่วมประชุมสภาเพราะในสมัยต่อมา เมื่อประชากรมากขึ้นก็ต้องหันไปใช้ประชาธิปไตยโดยทางอ้อม (indirect) หรือ Representative Democracy

¹ มีคำถามที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องทาสว่าเพราะเหตุใดชาวกรีกซึ่งรักและบูชาในเสรีภาพจึงมีทาส คำตอบก็คือ ชาวกรีกนั้นถือว่ามีทาสคือเครื่องจักร หรือ machine ดู T.G. Tucker, *Life in the Ancient Athens* (London: Mcmillan, 1970) p.p 72—74

5. จริยธรรมเอเธเนียน

เริ่มด้วยวัยเด็ก เนื่องจากพลเมืองเอเธนส์ทุกคนมีความหวังว่าจะต้องมีลูก ถ้าไม่มีลูกก็จะต้องหาเด็กกำพร้ามาเลี้ยง ทั้งกฎหมายและสังคมมีการยอมรับว่าการฆ่าเด็กไม่ผิด ถ้าจะทำเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ประชากรเพิ่มมากเกินไป เพื่อป้องกันการแย่งชิงที่ดิน พ่ออาจจะฆ่าลูกได้ ถ้าคิดว่าลูกจะพิการหรือไม่สมประกอบ ลูกของทาสนั้นน้อยนักที่จะได้รับการปล่อยให้มีชีวิตรอด โดยมากเด็กผู้ชายไม่ค่อยถูกปล่อย แต่เด็กผู้หญิงยังถือว่าเป็นภาระของพ่อแม่จะต้องเตรียมสินสอดไว้ใช้ในการแต่งงาน วิธีใส่เด็กให้ปล่อยไปในเรือในโบสถ์ หรือที่อื่นที่จะมีคนเห็นได้ ถ้าผู้ใดต้องการจะได้เด็กไปเลี้ยงไว้ ทั้งนี้จุดประสงค์สำคัญก็คือการมีพลเมืองที่แข็งแรงและรูปร่าง

ในด้านการศึกษา ไม่มีโรงเรียนรัฐบาลหรือวิทยาลัยของรัฐ มีแต่โรงเรียนราษฎร์ เพลโตเสนอความเห็นว่าจะมีโรงเรียนรัฐบาล แต่ชาวเอเธนส์ส่วนใหญ่ก็ยังคงเห็นว่าไม่ว่าเรื่องใด แม้แต่การศึกษา ถ้ามีการแข่งขันกันจึงจะมีสิ่งที่ดีที่สุดได้

เด็กเริ่มไปโรงเรียนตั้งแต่อายุ 6 ขวบคำว่า “paidagogos” นั้นใช้กับทาสที่มีหน้าที่พาเด็กไปโรงเรียนทุกวัน ไม่ได้หมายถึงครู ไม่มีโรงเรียนประจำ เด็กจะเรียนอยู่จนถึงอายุ 14 หรือ 16 ปี โรงเรียนไม่มีโต๊ะมีแต่ม้านั่ง นักเรียนจะนั่งอ่านและถ้าจะเขียนก็ใช้การวางวัสดุลงบนเขา หลักสูตรก็คือ ดนตรี ยิมนาสติก ในสมัยอริสโตเติล เพิ่มวาดเขียน และระบายสี การเขียน อ่าน และเลขคณิต โดยใช้ตัวอักษรแทนตัวเลข ทุกคนต้องเรียนวิธีการเล่นพิณ ไม่มีการเรียนภาษาต่างประเทศ แต่เรียนการใช้ภาษาแม่ให้ถูกต้องมีการเล่นกายกรรมถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อสุขภาพร่างกาย เรียนมวยปล้ำ ว่ายน้ำ การยิงธนู และการยิงโดยใช้ลวด

การศึกษาของเด็กผู้หญิงที่บ้าน จำกัดอยู่แต่ที่วิชาแม่บ้าน นอกจากการพูดแล้วเด็กหญิงก็มีส่วนในการเรียนกายกรรม คนสอนก็คือแม่ และนางพยาบาล สอนอ่าน เขียน การเย็บปักถักร้อย เต้นรำ ร้องเพลง และเล่นดนตรีบางชนิด ผู้หญิงกรีกนั้นน้อยมากที่จะได้รับการศึกษาอย่างดี นอกจากพวกเอเตเร ไม่มีการศึกษาระดับมัธยม

การศึกษาชั้นสูงจะเป็นการจัดโดยพวกซอฟีลด์ สอนการพูด ปรัชญา และวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การสอนนั้นเรียกค่าสอนแพงมาก ผู้เรียนจะต้องทำงานกลางคืน และหาเงินไปด้วย เมื่ออายุ 16 ปีนั้น เด็กจะต้องสนใจเป็นพิเศษในวิชากายบริหารเพื่อเตรียมไว้สำหรับภาวะสงคราม เข้าเป็นทหารหนุ่มหรือที่เรียกว่า the epheboi รับการฝึกเป็นพลเมืองดีและเตรียมพร้อมที่จะเป็นนักรบที่ดี อายุ 19 ไปศึกษาสถานการณ์ชายแดน เตรียมการป้องกันการรุกรานจากภายนอกและความยุ่งยากภายใน

ชาวกรีกส่วนใหญ่จะมีความสนใจในด้านปัญญามาก มีชื่อเสียงมากทางด้านการรักษาความยุติธรรมจนเกือบจะไม่นึกถึงตัวเอง ไม่เคยให้ความสนใจผู้อื่นนอกจากเด็ก ไม่เคยคิดที่จะรักเพื่อนบ้านเท่ากับรักตัวเอง การปฏิบัติมีความแตกต่างกันไปตามชั้น ในหนังสือชีวิตของเพลโตกล่าวถึงมรรยาทแบบราชสำนัก แต่ในบทละครของอริสโตฟานีสไม่มีการกล่าวถึงเรื่องของมรรยาทเลย ไม่มีการแสดงการก้มหัวคำนับเพราะเห็นว่าเป็นการแสดงความอ่อนน้อมตามแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การจับมือใช้ในเวลากล่าวคำอำลา หรือคำปฏิญาณเท่านั้น

ทั้งในวัฒนธรรมและศาสนาให้ความเคารพในผู้มีชัยในสงครามเป็นอันมาก รัฐที่ชนะจะเผาเมืองจับเชลยที่มีค่าได้ เผาบ้าน ต้นไม้ ทำลายพืชผล ไม่ให้มีโอกาสฟื้นคืนมาได้อีกในระหว่างสงคราม ระหว่างสปาร์ตาและเอเธนส์นั้น สปาร์ตาได้ฆ่านักโทษชาวเอเธนส์เสียถึง 3000 คน¹

6. ศิลปะและประติมากรรม

ความตั้งใจของเพเรคีสนั้นมิได้มีเพียงการสร้างความสำเร็จให้กับเอเธนส์เท่านั้น แต่ยังมี ความพยายามที่จะสร้างเอเธนส์ให้เป็นนครรัฐที่แข็งแกร่งที่สุดด้วย นอกจากนี้ก็คือการสร้าง ความสวยงามที่เขาเลือกก็คือการตกแต่งบริเวณอะโครโพลิส ผลงานเด่นที่สุดที่นี้ก็คือวิหารพาเธนอน หรือ Maiden's House ซึ่งถือว่าเป็นผลงานชิ้นเยี่ยมทางด้านสถาปัตยกรรม

ในส่วนที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของกรีกนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะแสดง ถึงลักษณะอารยธรรมของกรีกได้ดีกว่างานทางด้านวรรณกรรมเสียอีก เพราะได้แสดงถึงลักษณะ ของชาวกรีกว่าเป็นนักวัตถุนิยมซึ่งมองโลกในแง่กายภาพ งานของกรีกส่วนใหญ่มีความหมายในแง่ เป็นสัญลักษณ์ของมนุษย์ ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสำคัญที่สุดในจักรภพ ดังนั้นปฏิมากรรมบางชิ้นถึงแม้จะเป็นรูปปั้นของเทพเจ้า ก็มิได้ทิ้งลักษณะของความเป็นมนุษย์เสียทีเดียว เทพเจ้าของกรีกนั้นดำรงอยู่ได้ก็เพื่อประโยชน์ให้มนุษย์ เพราะฉะนั้นการบูชาเทพเจ้าก็เท่ากับการ บูชาตนเอง ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือการที่จะไม่มีความสลับซับซ้อนหรือหาคณะที่ลึกซึ้ง ทางศาสนาปรากฏอยู่ในงานศิลปะของกรีก งานทางด้านสถาปัตยกรรมและปฏิมากรรมจะมีลักษณะ ความเป็นสัดส่วนกลมกลืน มีระเบียบ และแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ตกแต่งประดับประดา จนเลยเถิด แสดงความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนของตน แสดงถึงความรักในบ้านเมือง และ ที่สำคัญที่สุดก็คือความรู้สึกรวมกันเป็นเชื้อชาติเดียว

---

¹ G W Botsford, A Source Book of Ancient History (New York: 1972) pp. 100–101

ประวัติศาสตร์ศิลป์ของกรีกแบ่งเป็นสามสมัยคือ

1. สมัยอาร์เคอิก (Archaic) ประมาณศตวรรษที่ 7 และ 8 B.C ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากอียิปต์ รูปปั้นจะมีลักษณะค่อนข้างแข็ง ใหญ่เป็นรูปเหลี่ยม มีลักษณะการยืนแบบก้าวขาไปข้างหน้าเล็กน้อย

2. สมัยอุดมคตินิยม (Idealistic) ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 5 B.C เป็นสมัยที่ศิลปะและสถาปัตยกรรมกรีกมีลักษณะแบบอุดมคติเต็มที่

3. สมัยสุดท้ายของศิลปะเฮลเลนิก คือสมัยประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 5 สถาปัตยกรรมเริ่มเสื่อมลง และมีปฏิมากรรมแนวใหม่ มีลักษณะพิเศษของตนเอง ตามแนวเรียลลิสม์ ไม่เน้นลักษณะภาคภูมิเหมือนเดิม

แบบอย่างของสถาปัตยกรรมกรีก ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 5 ส่วนคือ

1. ห้องโถงใหญ่ ส่วนมากเป็นรูปสี่เหลี่ยมบรรจรูปร่างกะสลักของเทพเจ้า
2. แถวเสารอบวิหารซึ่งสร้างเป็นรูปหญิงสาวเรียกว่า Porch of Caryatids
3. ไม้หรือหินวางทับหัวเสาเพื่อรองรับหลังคา
4. หลังคารูปแหลม
5. ตัวหน้าจั่วมีทั้งจั่วหน้าและหลัง¹

แบบการก่อสร้างของกรีกนี้ได้มีวิวัฒนาการต่อมาตามลำดับ โดยมีการแก้ไขบางส่วนเพื่อให้ดูงดงามขึ้น แบบที่เก่าที่สุด และแพร่หลายที่สุดก็คือแบบดอริก (Doric) ซึ่งสร้างโดยมีส่วนล่างใหญ่และเรียวขึ้นเล็กน้อยตามลำเสาจนถึงยอดเล็กกว่าตอนโคน กะสลักไปในทางยาวข้างบนมีแผ่นหินแบบเรียวยาวทับอยู่ ลักษณะเสาแบบนี้มีความงามเรียบแต่มั่นคงแข็งแรง วิหารที่สวยงามของกรีกนั้นส่วนใหญ่ก็เป็นแบบดอริก

แบบที่สองคือแบบไอโอนิก (Ionic) ลักษณะเรียวและสง่างามกว่าแบบดอริก แผ่นหินบนหัวเสาเปลี่ยนจากแบบเรียบเป็นแบบย้อยโค้งมนลงมาทั้งสองข้าง เหนือพื้นเป็นรูปฐานสามชั้น ลักษณะงดงามแซมซ้อย

แบบสุดท้ายคือแบบคอรีนเธียน (Corinthian) เป็นแบบที่ดัดแปลงมาจากแบบไอโอนิก ส่วนใหญ่ปรากฏในสมัยอารยธรรมเฮลเลนิสติก มีการตกแต่งประดับประดามากขึ้น เสาเรียกว่าแบบไอโอนิกหัวเสามีการตกแต่งเป็นรูปใบไม้ประดิษฐ์มีความงามอย่างหรูหรา

---

¹ Brinton, *Ideas and Men: The Story of Western Thought* (New York: Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs, 1950)

PARTHENON FROM WEST

ปฏิมากรรม

ถ้าจะพิจารณาปฏิมากรรมของกรีกในแง่ของนักวิจารณ์แล้ว อาจกล่าวได้ว่าผลงานที่ดีเด่นชิ้นหนึ่งก็คือผลงานของฟิดีแอส (Phidias) ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง 500--432 งานชิ้นโบว์แดงของเขาคือรูปปั้นเทวีอะธีนา ในวิหารพาทนอน และรูปปั้นของเทพซีอุสในวิหารโอลิมเปีย งานของเขาแสดงความยิ่งใหญ่และการแสดงความคิดรวบยอด ความรักชาติ ความได้สัดส่วน ความสูงส่ง และความสงบเสงี่ยมได้ในเวลาเดียวกัน ส่วนใหญ่ของงานปฏิมากรรมฟิดีแอสมักจะเป็นรูปปั้นของเทพเจ้า และสัตว์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเทพปกรณัมโดยแสดงออกมาในลักษณะของมนุษย์ทั่วไป

ปฏิมากรคนที่สองในสมัยศตวรรษที่ 5 ก็คือ ไมรอน (Myron) ซึ่งมีผลงานชิ้นสำคัญคือ “คนขว้างจักร” รวมทั้งงานปั้นที่เกี่ยวกับการกีฬาประเภทอื่น งานปฏิมากรรม “คนขว้างจักร” นี้แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างอันได้สัดส่วนของมนุษย์ในขณะที่เคลื่อนไหว และอีกในประมาณ 100 ปีต่อมา ก็ปรากฏผลงานของปฏิมากรคนต่อมาคือ Praxiteles เป็นรูปสลักเทพเจ้าเฮอรัสมิส ซึ่งเป็นหนึ่งในปฏิมากรรมของกรีกที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบันเพราะส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่มักเป็นแบบโรมันทั้งสิ้น

วรรณคดีเอเชียน

บทกวีประจำท้องถิ่นต่าง ๆ มักเป็นการบรรยายภาพการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่ไพเราะที่สุดคือบทกวีแห่งเฮลลัสถือว่ามีเสียงเพราะน่าฟังที่สุด ตลอดจนการบรรยายก็บรรยายได้กว้างแห่งความรู้สึกในเชิงจินตนาการ และมีจังหวะที่น่าฟัง การประพันธ์ก็กับการร้องรำ และดนตรีของกรีกนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกันมากที่เรียกว่า “Mousike” นั้นเดิมหมายถึง muse¹ เช่น โรงเรียน

¹ เป็นชื่อธิดา 1 ใน 9 องค์ของเทพซีอุสที่ให้ความสนับสนุนทางด้านดนตรี การเต้นรำ ประวัติศาสตร์และศิลปะ

ของเพลโตก็มีชื่อเรียกว่า “Musion” หรือ Museum

คำว่า muse นี้แต่เดิมมีความหมายถึงสถานที่ที่จัดไว้สำหรับเทพี Muse อาทิมิพิธิภักดิ์ ที่เมืองอเล็กซานดราที่คือมหาวิทยาลัยแห่งวรรณคดีและกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ มิใช่เป็นเพียงสถานที่เก็บรวบรวมงานสำหรับพิธิภักดิ์เท่านั้น การดนตรีในสมัยกรีกก็เป็นที่ชื่นชมทั่วไปไม่แพ้สมัยนี้ ในอาร์เคเดียนั้นเสรีชนต้องเรียนดนตรีบางชนิด และผู้ใดที่ร้องเพลงไม่ได้ก็น่าอายมาก “Lyric poetry” เป็นที่นิยมมากที่สุด เพราะสมัยนั้นนิยมการร้องเพลงคลอพิณ พิณสามสายและขลุ่ย ดังนั้นคำประพันธ์ส่วนใหญ่จึงเป็นพวกคำประพันธ์ประเภทคลอดนตรี และผู้แต่งขับร้องเอง จึงนับว่าเป็นนักประพันธ์กรีกนั้นยากกว่าเป็นนักประพันธ์สมัยนี้ ซึ่งเพียงแค่แต่งคำโดยไม่ต้องกังวลเรื่องเสียงมากนัก

วรรณคดีกรีกส่วนใหญ่จึงมักเป็นเพลงร้องประกอบดนตรีทั้งสิ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 6 B.C ในด้านการเรียนและการเขียนก็พอ ๆ กับทางศาสนาและสงครามล้วนมีความผูกพันกับดนตรีด้วยกัน เช่น ในการฝึกทหาร การสอนบทท่องจำต่าง ๆ พยายามใช้บทกวีนิพนธ์ประกอบ พอถึงคริสต์ศตวรรษที่ 8 ดนตรีกรีกจึงสมบูรณ์มากขึ้นมีแบบต่าง ๆ เป็นร้อยแบบ

สำหรับเนื้อเรื่องประกอบเพลงร้องนั้นมักเป็นเรื่องความรักและการทำสงคราม จะมีพวกนักร้องเร่ไปร้องเพลงตามที่ต่าง ๆ บางครั้งก็ท่องเป็นกาพย์ และการกระทำของวีระบุรุษแห่งเผ่าพันธุ์ตน อาทิเช่น มหากาพย์โฮเมอร์ ซึ่งเป็นมหากาพย์เก่าแก่ที่เป็นที่รู้จักกันดี

ต่อมาศตวรรษที่ 7 B.C กวีชื่อเฮสิออด (Hesiod) ได้พรรณนาเกี่ยวกับเทพเจ้าของกรีกไว้ในบทประพันธ์ของเขาคือ Theogony บทประพันธ์ของเขารวมทั้งของโฮเมอร์ก็ได้กลายเป็นบทท่องจำสำหรับนักศึกษากรีกส่วนใหญ่ งานชิ้นหนึ่งของเฮสิออดก็คือ “Works and Days” บรรยายถึงชีวิตชาวนา สำหรับเพลงร้องประเภทคลอพิณ มีคนเขียนคือแซฟโฟ (Sappho) กวีสตรีคนแรกและพินดาร์ (Pindar) ซึ่งชาวกรีกยกย่องว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ของพวกเขารองจากโฮเมอร์

การละคร

ศตวรรษที่ 6 B.C นั้นถือว่าเป็นเวลาเริ่มต้นการเปลี่ยนแนวจากการเรื่องประกอบดนตรี (pantomime) หรือบทสวดมาเป็นคำพูดและการเล่นเรื่องธรรมดาสามัญมากขึ้น สำหรับความคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวละครของชาวกรีกนั้นก็คือ ถือว่าละครเป็นการให้การศึกษาวิธีหนึ่งช่วยในการบรรยายเรื่องเล่า นิยายปรัมปรา หรือนิยายพื้นเมืองอย่างที่คุณจะสามารถแลเห็นด้วยตัวละครของกรีกอาจจะสอดแทรกเรื่องราวทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และแม้ความเชื่อของชาวกรีกเองด้วย อย่างไรก็ตามการละครของเราทุกวันนี้ก็นับว่าเป็นหน้บทละครของกรีกไม่น้อยทีเดียว

สถานที่จัดแสดงมักเป็นตามโรงละครกลางแจ้ง มีอัฒจันทร์ใหญ่สำหรับคนดู และมีเวทีเล็กสำหรับการแสดง เริ่มต้นบทละครมักจะเป็นการร้องเพลงบรรยายเรื่องทั้งหมด โดยมีผู้แสดงนำและลูกคู่ หลังจากนั้นผู้แสดงทั้งหมดก็จะออกมาแสดงจบเรื่อง

ละครของกรีกนั้นมีสองประเภท คือ โศกนาฏกรรม (Tragedy) และสุขนาฏกรรม (Comedy)

คำว่าสุขนาฏกรรมนั้น อริสโตเติลอธิบายว่าวิวัฒนาการมาจากการผลิตพืชผล ใช้เครื่องหมายสิ่งซึ่งแสดงการสืบพันธุ์เป็นการรวมคนเข้าด้วยกันประกอบพิธีศักดิ์สิทธิ์ ร้องเพลง บูชายัญ เทพไดโอนีสัส หรือไม้เท้าเทพเจ้าแห่งพืชผลองค์อื่น ๆ ที่มีในกรีก เรื่องเกี่ยวกับจักรวาล หรือการแสดงสัมมะเลเทเมา สิ่งจำเป็นที่สุดก็คือเรื่องเพศใช้ในการประกอบพิธี เพื่อเป็นเครื่องหมายการเพาะพันธุ์ในเนื้อที่ดิน เพราะฉะนั้นสุขนาฏกรรมจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแต่งงานและจบลงด้วยความสุข

การแต่งกายของตัวละครจะมีตัวหนึ่งแต่งตัวเป็นเทพไดโอนีสัส แต่งข้างหน้าด้วยขนนกสีแดงเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกายร้องรำจลองพืชผล ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นละคร เริ่มครั้งแรกในซิซิลีแล้วแพร่หลายไปยังคาบสมุทรเพออปอนเนซัส ไปยังแคว้นอิตาลีโดยพวกนักแสดงเร่เมื่อประมาณ 465 B.C

ละครสุขนาฏกรรมของกรีก เป็นละครประเภทที่เล่นเพื่อฉลองฤดูใบไม้ผลิ ด้วยความหวังว่าฤดูใบไม้ผลิจะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ในพืชพันธุ์ธัญญาหาร นักแต่งบทละครที่มีชื่อเสียงคืออริสโตฟานีส (Aristophanes) ซึ่งมีอยู่ระหว่างปี 450–380 B.C มีผลงานคือ The Acharnans และ Lysis Trata

โศกนาฏกรรม (Tragoidia) หรือ Goat Song มีกำเนิดมากจากการแสดงหุ่น เต็มและร้องบูชาไดโอนีสียัน การแต่งกายเป็นแพะสันนิษฐานว่าอาจจะมีกำเนิดมาจากการทำพิธีบูชาและการกล่อมคนตายอย่างเช่นในเพออปอนเนซัสและในอิตาลีก็แสดงความเศร้าเสียใจในการตาย รวมทั้งการฟื้นคืนชีพของไดโอนีสัสซึ่งเรียกว่า dromena หมายถึงการจัดการแสดง ส่วนคำว่า drama เป็นคำที่มีความหมายเดิมว่า action แพะถูกบูชายัญถวายเทพไดโอนีสัส เพราะฉะนั้นบางทีคำว่า Goat Song อาจหมายถึงโศกนาฏกรรม และการละครของกรีกนั้นน่าจะมีรากฐานมาจากการฉลองและการทำพิธีทางศาสนาโดยแท้

ทั้งโศกนาฏกรรมและสุขนาฏกรรมจะถูกจัดขึ้นในงานฉลองของเทพไดโอนีสัส โดยมีพระของพระองค์เป็นผู้จัดในโรงละครซึ่งมีชั้นเดียว มีผู้เล่นคือ Dionysian artists มีการเอารูปปั้นของไดโอนีสัสมาวางไว้บนเวที เริ่มต้นการแสดงด้วยการฆ่าสังเว

นักแต่งโศกนาฏกรรมที่มีชื่อเสียงก็คือเอสคิลลัส Aeschylus ได้รับฉายาว่า “บิดาแห่งการละครกรีก” มีอยู่ระหว่าง 525–456 B.C. ละครที่มีชื่อเสียงของเขาคือ Prometheus Bound นอกจากนี้ก็มี Sophocles มีชีวิตอยู่ระหว่างปี 496–406 B.C. และ Euripides มีชีวิตอยู่ระหว่าง 484–406¹

กีฬา

มีคำกล่าวที่ว่าศาสนารวมกรีกไม่ได้แต่การกีฬายุโรปกรีกได้เป็นพัก ๆ ทุกคนไปที่โอลิมเปียเพื่อคารวะเทพเจ้าพอส ๆ กับความคิดที่จะประกวดความแข็งแกร่งแบบวีรบุรุษในการกีฬา อเล็กซานเดอร์มหาราชซึ่งทรงมองกรีกจากภายนอกก็ทรงสรุปว่าโอลิมเปียคือเมืองหลวงแห่งโลกของชาวกรีก และจากการกีฬานี้เอง ที่ทำให้เราสรุปได้ว่า แท้จริงศาสนาของกรีกก็คือการบูชา

1. สุขภาพ

2. ความงาม

3. พลกำลัง

4. Simorides กล่าวว่า “สุขภาพดีเป็นโชคดีที่สุดของคน มีรูปร่างดีเป็นประการต่อไป มีความมั่งคั่งเป็นประการที่สามและมีเพื่อนเป็นประการที่สี่”

ในวรรณกรรมโอดิสเสีย์กล่าวว่า “ชื่อเสียงของมนุษย์ก็คือการเอาชนะได้ด้วยมือและเท้าของตัวเอง” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพวกขุนนางต้องป้องกันตนเองจากพวกทาส สงครามในสมัยก่อนนั้นขึ้นอยู่กับรูปร่างทางร่างกายและมีมือ นี่เป็นจุดประสงค์เบื้องต้นของการแข่งขันที่ทำให้เฮลลัสสรรเสริญว่าเป็นการประกาศความมีชื่อเสียงให้โลกรู้ ความนิยมในการกีฬาเปรียบเสมือนการนับถือเทพเจ้าของเขาทางภาคพื้นดิน มีลักษณะส่วนตนประจำท้องถิ่นและแพร่เกียรติของพวกเฮลเลนส์ ผู้ที่จะเข้าแข่งขันต้องเป็นพวกเสรีชนชาวกรีกโดยกำเนิดเท่านั้น กีฬาเก่าแก่ที่สุดก็คือมวยปล้ำ

สำหรับตอนใต้ของสนามกีฬาโอลิมปิกก็คือฮิปโปโดรมพิเศษ ใช้ในการแข่งม้า คนขี่อาจจะมีทั้งหญิงและชายรางวัลจะเป็นของเจ้าของม้า อีกอย่างหนึ่งก็คือการแข่งรถม้า

รางวัลมีอย่างเดียวคือมงกุฎมะกอก

ศาสนาและเทพเจ้าของกรีก

เดิมนั้นศาสนาของกรีกมุ่งที่การทำพิธีกรรมที่ถูกต้องมากกว่าการสอนให้มีความประ-

¹ดู Georg Harwe and G.S. Harrer eds. Greek Literature in Translation (New York: Harper and Brothers, 1924)

พฤติดีเทพเจ้าที่โอลิมปัสมิได้แสดงคุณลักษณะทางด้านความซื่อสัตย์ หรือความมีจิตใจดี แต่มักมุ่งหวังความลึกลับมหัศจรรย์ที่อาจได้จากการทำพิธีกรรมอันถูกต้องมากกว่าเพื่อการสร้างชีวิตที่สูงส่ง

อย่างไรก็ตาม การที่ชาวกรีกรวมกันได้ก็นับว่าศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่มีหลักดันให้เกิดความรู้สึกร่วมกันนอกจากสาเหตุอื่นที่อาจสรุปได้คือ

1. ภาษาพูดเดียวกัน
2. มีชีวิตมุ่งทางด้านปัญญาล้ายกัน คือมีผลงานวรรณคดี ปรัชญา และวิทยาศาสตร์
3. พอใจในการกีฬา
4. รักความงามและศิลปะ
5. มีความเชื่อมั่นทางศาสนาล้ายกัน

ในส่วนทางศาสนานั้นนอกจากการทำให้เกิดการรวมกันดังกล่าวแล้วก็มีบทบาทที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกด้วยเช่นกัน เพราะเริ่มแรกนั้นแต่ละครอบครัวก็จะมีศาสนาประจำเผ่า แต่แต่ละครอบครัวก็มีศาสนาประจำครอบครัวมีเทพประจำเตาผิง (เมื่อรับประทานอาหารก็แบ่งถวาย) ด้วยนับเป็นกิจกรรมทางศาสนาอันหนึ่ง

เทพเจ้าองค์อื่น ๆ ที่ปรากฏชื่อเสียงก็คือเทวีและเทพต่อไปนี้คือ

Athens	นับถือเทวี	Athena
Eleusis	นับถือ	Demeter
Samos	นับถือ	Hera
Ephesus	นับถือ	Artemis
Poseidonia	นับถือ	Poseidon

กลางนครจะมีเทพเจ้าประจำนคร เมื่อออกศึกก็จะมีเครื่องหมายเทพเจ้าหน้ากองทัพ สงครามระหว่างรัฐนั้น ถ้าได้ชัยชนะไม่ถือว่าเป็นชัยชนะระหว่างรัฐต่อรัฐเท่านั้น แต่เป็นชัยชนะของเทพเจ้าประจำนครรัฐด้วย การทำพิธีก็เหมือนเทพเจ้าประจำนคร แต่ละรัฐมีหัวหน้ามาจิสเตรทหรืออาร์คอนเป็นพระชั้นสูงทำพิธีถือว่าอำนาจและการกระทำทุกอย่างนั้นเทพเจ้าเป็นผู้นิมิตรให้

การเขียนประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ของกรีกในระยะแรกนั้นจะมีลักษณะเป็นการรวมเรื่องเล่าและเพลงร้องเกี่ยวกับเทพเจ้าและวีรบุรุษ ผู้ได้รับสมญาว่าเป็น “บิดาแห่งวิชาประวัติศาสตร์” ก็คือเฮโรโดตัส (Herodotus) ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่างปี 484–425 เขาได้เดินทางไปทั่วตะวันออกไกลเพื่อรวบรวม

รายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับเรื่องสงครามเปอร์เซีย รวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวพันกับเหตุการณ์เหล่านี้ นับได้ว่าเป็นนักประวัติศาสตร์ที่ได้มีการจดเรื่องราวโดยใช้เหตุผลและมีวิจารณ์ญาณเป็นคนแรกของกรีกด้วย

นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่งก็คือ Thucydides มีชีวิตอยู่ประมาณปี 471–40 B.C. เขียนประวัติศาสตร์สงครามเปโลพอนเนเซียน โดยบรรยายถึงเหตุการณ์ของทั้งสองฝ่ายสรุปเหตุและผลที่ทำให้เกิดสงครามครั้งนี้ เขาย้ำเป็นพิเศษถึงความสำคัญของประชาชนในแต่ละรัฐที่สร้างความขัดแย้งระหว่างกันจนนำไปสู่สภาวะสงครามมากกว่าจะเน้นถึงอิทธิพลของเทพเจ้าอย่างที่เฮโรโดตัสเขียน เขาจึงเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเป็นนักประวัติศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Historian) เป็นคนแรก

เหตุผลความเจริญก้าวหน้าของเอเธนส์

1. เอเธนส์มีผู้นำสำคัญหลายคนและคนสำคัญ เช่น Aristides เป็นผู้นำในการจัดตั้งสันนิบาตเดเลียน (Delian League) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านการรุกรานของเปอร์เซีย ไชมอน (Cimon) ซึ่งเป็นผู้ขับไล่กองทัพเปอร์เซียจากบริเวณฝั่งทะเลดำและเพิร์เซียส ซึ่งเป็นผู้นำของเอเธนส์ที่ทำให้เอเธนส์กลายเป็นโรงเรียนแห่งเฮลลัสด้วย

2. ความเจริญทางการค้าทำให้เอเธนส์กลายเป็นรัฐที่มั่งคั่ง

3. เอเธนส์กลายเป็นรัฐผู้นำของสมาพันธ์เดลอส (Confederacy of Delos) ซึ่งแม้สงครามระหว่างกรีกและเปอร์เซียจะสิ้นสุดลงแล้ว สมาชิกทั้งหมดก็ยังถูกบังคับให้รวมกันอยู่ในสมาพันธ์และจะต้องส่งเงินบำรุงสมาพันธ์ไปยังเอเธนส์ โดยให้เอเธนส์มีสิทธิเต็มที่ในการจ่ายเงินนั้นในนามสมาพันธ์

การจ่ายเงินบำรุงสมาพันธ์นั้น ใช้วิธีกำหนดจำนวนเรือและค่าธรรมเนียม ต่อมานครรัฐบางแห่งก็นิยมส่งเงินมากกว่าเรือ และมีนครรัฐเป็นจำนวนมากที่มีได้ส่งผู้แทนมาเข้าร่วมประชุมซึ่งเท่ากับเป็นการแสดงว่านครเหล่านั้นได้มอบการดำเนินการรัฐกิจให้แก่ตนอย่างสิ้นเชิง แต่ก็มีนครรัฐหลายแห่งที่ปฏิเสธการส่งเรือและเงินมาช่วยสมาพันธ์ซึ่งเอเธนส์ถือว่าเป็นกบฏจึงส่งกองทัพไปปราบปรามเป็นการสั่งสอนให้เชื่อฟัง ต่อมาก็อ้างความปลอดภัยส่งย้ายคลังทรัพย์สมบัติจากเดลอสไปเอเธนส์ ศาลของนครรัฐต่าง ๆ ต้องขึ้นกับศาลสูงของเอเธนส์และสมัชชาเอเธนส์จัดธุรกิจต่าง ๆ โดยไม่หารือนครรัฐอื่น แต่ผลดีที่ปรากฏก็คือการที่สามารถขับเปอร์เซียออกไปนอกน่านน้ำทะเลอีเจียนทั้งหมด และช่วยให้นครรัฐต่าง ๆ ยังคงมีการปกครองแบบประชาธิปไตยด้วยเหตุนี้สมาพันธ์รัฐเดลอสจึงกลายเป็นจักรวรรดิมีเอเธนส์เป็นหัวหน้า ดินแดนที่มีได้อยู่ในสมาพันธ์มีเพียงสามเกาะคือเลส บอส เดลอส และซามอสเท่านั้น

การแข่งขันระหว่างเอเธนส์และสปาร์ตา

ในขณะที่เอเธนส์กำลังเจริญก้าวหน้าไปเรื่อยนั้น สปาร์ตาก็เฝ้ามองอยู่เรื่อย ๆ แม้เมื่อกระทั่งสมาพันธ์เดลอสต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของเอเธนส์ สปาร์ตาก็ได้จัดตั้งสมาพันธ์เพลอ-ปอนเนเซียนขึ้นมาบ้างโดยมีสปาร์ตาเป็นรัฐผู้นำ ด้วยเหตุนี้สปาร์ตาก็กลายเป็นรัฐผู้นำทางบก ในขณะที่เอเธนส์เป็นรัฐผู้นำทางทะเล

รัฐทั้งสองต่างก็ยึดถือแบบการปกครองที่ไม่เหมือนกัน คือเอเธนส์มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่สปาร์ตาปกครองในระบอบคณาธิปไตย มีรัฐที่เริ่มมีอำนาจทางทะเลเป็นคู่แข่งเอเธนส์ในด้านการค้าแถบเมดิเตอร์เรเนียนคือคอร์ินท์ซึ่งเป็นสมาชิกของสมาพันธ์เพลอปอนเนเซียนด้วย

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปสาเหตุสำคัญของสงครามก็คือการที่รัฐต่าง ๆ อิจฉาความเป็นผู้นำของเอเธนส์นับตั้งแต่สมัยสงครามเปอร์เซียเป็นต้นมา เอเธนส์มีฐานะเป็นผู้นำสมาพันธ์เดลอส และนำเอาเงินค่าบำรุงไปบำรุงนครรัฐตน อาทิเช่น เงินที่เพริคลีสนำไปก่อสร้างสถาปัตยกรรมและบำรุงนครเอเธนส์ ในด้านอื่นก็เป็นเงินจำนวนนี้ด้วย

อีกเหตุผลหนึ่งก็คือ การที่เอเธนส์เป็นรัฐประชาธิปไตย ทำให้ความคิดเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยนี้ระบอบไปถึงนครรัฐอื่นด้วย สปาร์ตาซึ่งเป็นปฏิปักษ์อย่างชัดเจนต่อการปกครองแบบนี้ และนครรัฐอื่นก็มุ่งหวังให้สปาร์ตาเป็นผู้นำในการต่อต้านประชาธิปไตยของเอเธนส์ด้วย

สงครามเปิดฉากขึ้นโดยรัฐคอร์ซิราเกิดพิพาทกับคอร์ินท์ คอร์ินท์ขอความช่วยเหลือไปยังสปาร์ตาในที่สุดเอเธนส์ต้องเข้าสู่สงครามกับนครรัฐต่าง ๆ ของกรีกซึ่งมีสปาร์ตาเป็นผู้นำเมื่อปี 431

สงครามสิบปีแรก (431-421)

กำลังสำคัญของเอเธนส์ก็คือกองทัพเรือ ในขณะที่กำลังสำคัญของศัตรูคือกองทัพบก ในตอนต้นของสงครามทั้งสองฝ่ายมีกำลังคู่กัน แต่ต่อมาเกิดโรคระบาดในเอเธนส์—ผู้คนเสียชีวิตนับจำนวนพันโดยเฉพาะบุคคลสำคัญหลายคน อาทิเช่นเพริคลีส ผู้ที่ขึ้นมาดำรงตำแหน่งคนใหม่ก็มิได้มีความสามารถเทียบเท่าจึงทำให้เกิดการแตกแยกเป็นพรรคคือ

1. พรรคประชาธิปไตย ผู้นำคือคลีออน
2. พรรคอนุรักษนิยม ผู้นำคือว. ลีแอส

พรรคแรกมีชัยในการรบที่สแปคที่เรียจิปสปาร์ตันได้ถึงสามร้อยคนแต่มาพ่ายแพ้ในการรบที่แอมฟีโปลิส พวกอริสโตแครทจึงเริ่มเข้ายึดอำนาจ นิสีแอสก็เข้าเจรจาสงบศึกกับสปาร์ตา

ในข้อตกลงสงบศึก นิสแอสซึ่งมีอายุยืนยาวมา 50 ปีได้ทำให้ทุกคนตระหนักว่าการที่มุ่งมั่นสร้าง เฉพาะกำลังกองทัพเรือตามแบบเพริคลีสตลอดมานั้น ทำให้กำลังกองทัพบกอ่อนแออย่างยิ่ง และ ในที่สุดก็ประสบความพ่ายแพ้

การขยายดินแดนซีซิลี (415-413)

ในระหว่างการทำข้อตกลงสงบศึกนั้น ทั้งสองก็ยังรบติดพันกันเป็นระยะ ๆ และต่อมาในปี 419 เอเธนส์ก็เข้าร่วมกับนครรัฐอื่นทำสงครามกับสปาร์ตา ในการรบที่แมนติเนีย ในปีต่อมา สปาร์ตาก็เป็นฝ่ายมีชัย

ระหว่างนี้เอเธนส์เป็นสมัยที่มีผู้นำคือ Alcibiades เป็นคนฉลาดแต่เห็นแก่ตัวและอสังสัย เขาเชื่อว่าตราบไคที่สงครามยังดำเนินอยู่เขาก็จะเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์ ดังนั้นเขาจึงพยายามทุกอย่างที่จะสร้างสาเหตุแห่งความขัดแย้งขึ้นเนื่อง ๆ อาทิเช่น การขยายสาเหตุการยึดครองดินแดนของซีซิลีเพื่อเตรียมการปราบปรามซีราคิวส์ ในขณะที่เดียวกันถ้าทำได้สำเร็จเขาก็จะได้เป็นใหญ่หรือซีซิลีด้วย การกระทำดังนี้ทำให้สปาร์ตาริษยาเป็นเหตุให้เกิดสงครามครั้งใหม่ กองทัพเรือเอเธนส์ถูกโจมตีอย่างหนักที่ซีราคิวส์ถูกไล่ต้อนขึ้นบกและถูกบังคับให้เผาเรือรบของตน ของที่เรือจากถูกจับและจมลง แม้ทัพถูกจับและถูกฆ่าตายเกือบหมด

อวสานของสงคราม

ก่อนการขยายเขตแดนซีซิลีจะสิ้นสุดลงก็เกิดสงครามในกรีกอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากสปาร์ตา ส่งกองทัพไปช่วยซีราคิวส์เป็นเหตุให้เอเธนส์พ่ายแพ้ ด้วยเหตุนี้เอเธนส์จึงส่งกองทัพไปโจมตีลาโคเนียเมื่อ 414 แต่ปรากฏว่าเกิดเหตุยุ่งยากในเอเธนส์ Alcibiades ถูกเรียกตัวกลับเอเธนส์ เปิดการรบทางทะเล แต่ไลแซนเดอร์แม่ทัพของสปาร์ตาสามารถเอาชนะการรบส่วนใหญ่ อัลลิสเบียเตสเองไปใช้เวลาในสนามรบ ไม่มีเวลาหาเสียง จึงหมดอำนาจทางการเมืองไป ต่อมาไลแซนเดอร์เองก็มีชัยในการรบอีกครั้งที่เอกอสโปตามีโจมตีกองทัพเอเธนส์ทั้งหมดทั้งกองทัพบกและเรือจับเชลยได้ถึง 3000 คน พวกอริสโตแครททั่วไปก็ขึ้นขอสปาร์ตาจึงยอมแพ้โดยดี เมื่อปี 404

เอเธนส์หมดอำนาจทันทีกลายเป็นนครรัฐชั้นสอง มีกำลังกองทัพเรือเพียงแค่เรือ 12 ลำที่สปาร์ตาอนุญาตให้มีได้ การปกครองเปลี่ยนเป็นคณะธิปไตย ในบางเวลาก็เป็นแบบ “Thirty Tyrants” ซึ่งให้สปาร์ตามาตั้งป้อมค่ายได้ และถ้ามีใครขัดขวางนโยบายนี้ก็ขับไล่ออกจากเมืองไป

ความรุ่งโรจน์ของสปาร์ตาและธิปไตย

เหตุการณ์ต่อมาก็คือการจลาจลต่อต้านพระราชย์สามสิบคนของเอเธนส์ จนเกิดการเปลี่ยน

เปลี่ยนการปกครองไปเป็นอนาธิปไตยระยะหนึ่งและกลับมาเป็นประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าเอเธนส์มิได้กลับฟื้นฟูรุ่งเรืองมาอีกเลย ความเป็นผู้นำของกรีกก็ตกไปเป็นของสปาร์ตาโดยเด็ดขาด

อย่างไรก็ดีสิ่งที่เอเธนส์ยังเหลืออยู่ก็คือความเป็นศูนย์กลางศิลปะและการเรียน พลเมืองเอเธนส์เป็นพวกกรีกก้าวหน้า ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในขณะนั้นก็คือซอเครตีสซึ่งได้รับฉายาว่าเป็น “นักปรัชญาที่ฉลาดที่สุดและเป็นคนดีที่สุด” ข้อเขียนโจมตีผู้กระทำผิดของเขาทำให้เขามีศัตรูและในที่สุดก็ถูกบังคับให้ดื่มยาพิษเมื่อปี 399”

ลูกศิษย์ คนหนึ่งของซอเครตีสคือเซโนโฟน มีชื่อมากในด้านงานประพันธ์งานชิ้นสำคัญคือการบรรยายการเดินทางของชาวกรีกไปรบกับกษัตริย์อาร์ธาเซอร์ซีสที่เปอร์เซีย เนื่องจากไซรัสมุ้ยาร์ว พระอนุชาของเซอร์ซีสกบฏ ว่าจ้างทหารกรีกหนึ่งหมื่นคนไปช่วยรบในที่สุทธบนชนะที่คูแนกซา ตอนกลางของเปอร์เซีย แต่ตัวเองเสียชีวิตลง ทหารเปอร์เซียหนีไปเข้ากับอาร์ธาเซอร์ซีส แต่ทหารกรีกถูกทิ้งให้หาทางกลับประเทศเอง แม้ทัพกรีกถูกส่งไปเจรจากับเปอร์เซียก็ถูกฆ่าตาย เซโนโฟนได้รับเลือกเป็นแม่ทัพคนใหม่ เขานำกองทัพพันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ กลับมาถึงฝั่งทะเลกรีก ผลงานนี้จัดเป็นผลงานสำคัญชิ้นหนึ่งในประวัติศาสตร์

ความรุ่งโรจน์ของสปาร์ตา

สปาร์ตารุ่งโรจน์อยู่เพียงระยะเวลาอันสั้น คือตั้งแต่เมื่อสิ้นสงครามเพลอโปนเนเซียน จนถึงเมื่อสปาร์ตาแพ้สงครามที่เลอคตราเมื่อ 371 สปาร์ตาต้องทำสงครามกับเปอร์เซียเพราะเปอร์เซียพยายามรวมดินแดนกรีกในเอเชียไมเนอร์ กษัตริย์ผู้สามารถของสปาร์ตาบนชนะเปอร์เซียได้ แต่ก็ถูกกบฏของเปอร์เซียก่อกวนให้เกิดความวุ่นวายภายในนครรัฐอื่นเป็นการก่อกวนสปาร์ตา ทำให้สปาร์ตาทกอยู่ในฐานะลำบาก จนต้องยอมเซ็นสัญญาแยกนครรัฐต่าง ๆ ของกรีกในเอเชียไมเนอร์ให้เปอร์เซียเมื่อปี 387 เหตุการณ์ร้ายทั้งมวลจึงยุติ

ธีบีส

สปาร์ตาเข้าไปจัดระเบียบภายในของธีบีสนานถึงสามปีมีการปกครองในระบบบทรราชย์ ต่อมาชาวธีบีสพากันลอบฆ่าทรราชย์เสียขับสปาร์ตาออกไปเมื่อ 379 เอาชนะสปาร์ตาได้อย่างเด็ดขาดในปี 371 สปาร์ตาสัญญาเสียอิทธิพลให้ธีบีสจนถึง 362 ก็เริ่มทำสงครามกันอีกครั้งหนึ่งที่มันดีเน แต่หลังจากนั้นธีบีสก็หมดอำนาจไปตามลำดับ

ผลของสงคราม

ย่างเข้าสู่สมัยสงครามระยะหนึ่ง แล้วนครรัฐต่าง ๆ ของกรีกก็ก่อสงครามกันขึ้นอีก ความสงบแต่ครั้งนั้นล้วนเป็นเพราะต่างฝ่ายต่างก็เหนื่อยล้าจากการรบมิใช่เพราะการสงบด้วยวิธีทางการทูต ตรงกันข้ามความริษยา และการทะเลาะวิวาทระหว่างรัฐทำให้อ่อนแอรวมตัวกันไม่ติดเป็นการเปิดทางให้มหาอำนาจใหม่ คือมาซิโดเนียเข้ายึดครอง

สรุปท้ายบทที่ 6

- 6.1 ผลงานของไอโอเนียนแห่งแคว้นไอโอเนีย ในสมัยการรุกรานของดอเรียนเมื่อประมาณ 1100 B.C นั้นไอโอเนียนบนคาบสมุทรกรีกส่วนหนึ่งอพยพไปตั้งถิ่นฐาน ณ แคว้นอิตาลี ในขณะที่ไอโอเนียนส่วนหนึ่งได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่บนคาบสมุทรเอเชียน้อย คือแคว้นไอโอเนีย มีเมืองหลวงคือไมเลตุส ได้สร้างผลงาน อาติผลงานพระบันธ์ของ Alcaeus และ Sappho (600 B.C) นอกจากนี้ก็คือ Thales ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาคนแรกสามารถทำนายเวลาสุริยุปราคาได้
- พิทาโกรัส (572–497 B.C) นักคณิตศาสตร์ทางศาสนามาประยุกต์กับคณิตศาสตร์ ต่อมาก็ศึกษาวิธีวิเคราะห์ และศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของโลก
- 6.2 บทบาทของกษัตริย์ Cyrus แห่งเปอร์เซีย (550–529 B.C) และ Darius มหาราช กษัตริย์เปอร์เซียผู้ทรงสามารถขยายพระราชอำนาจมาถึงดินแดนส่วนหนึ่งของเอเชียน้อย แคว้นไมเลตุสเป็นผู้นำต่อต้านกษัตริย์เปอร์เซีย โดยมีนครรัฐกรีก โดยเฉพาะเอเธนส์ให้การสนับสนุน
- สงครามครั้งที่ 1 : เพติปีดีลวิงระยะทาง 26 ไมล์ ต้นแบบของสงครามมาราธอน
  - สงครามครั้งที่ 2 : Xerxes ใช้ยุทธวิธีการต่อเรือทอดต่อกันคล้ายการจอบถนน
- 6.3 การจัดตั้งสันนิบาตเดเลียน : ผลสำคัญคือทำให้เอเธนส์กลายเป็นรัฐผู้นำและนำเงินบำรุงสันนิบาตมาเป็นประโยชน์ของตน
- 6.4 ประชาธิปไตยสมัยเพริคลีส
- การเรียน สามแขนง
    1. พลศึกษา
    2. อักษรศาสตร์
    3. วิชาดนตรี
- การศึกษาในระดับสูงคือการศึกษาที่มีครูผู้สอนคือพวกซอพิสต์ สอนเลขคณิต ดาราศาสตร์ ตรรกวิทยา วรรณคดีวิจารณ์ ศิลธรรม การปกครองและปรัชญา
- สิ่งที่ชาวเอเธนส์ต้องการจริง ๆ คือ เวลาว่าง
  - สิทธิของพลเมืองชายที่มีเงินซื้ออาวุธ และมีบิดามารดาเป็นชาวเอเธนส์เท่านั้น
- 6.5 แบบอย่างของสถาปัตยกรรมกรีก ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ 5 ส่วนคือ
1. ห้องโถงใหญ่ ส่วนมากทำเป็นห้องสี่เหลี่ยมบรรจุรูปแกะสลักเทพเจ้า
  2. แถวเสารอบวิหาร
  3. ไม้หรือหินวางทับหัวเสาเพื่อรองรับหลังคา
  4. หลังคารูปแหลม

5. ตัวหน้าจั่วมีทั้งจั่วหน้าและจั่วหลัง

สำหรับแบบเสานั้นก็คือ Doric Ionic และ Corinthian

- 6.6 ปฏิมากรรม : คนขว้างจักรของไมรอน
- 6.7 วรรณคดี : Lyric poetry มีบทประพันธ์ของ Hesiod คือ Theogony และ Works and Days นอกจากนี้ก็มี Sappho และ Pindar
- 6.8 การละคร : สุขนาฏกรรม และโศกนาฏกรรม เพื่อบูชาเทพ Dionysus
- 6.9 กีฬา เพื่อสุขภาพ ความงาม และ ผลกำไร
- 6.10 ศาสนา : มุ่งที่พิธีกรรมมากกว่ามุ่งสอนให้คนประพฤติดี หรือความถูกต้องเทพเจ้ามีพฤติกรรมคล้ายมนุษย์
- 6.11 ประวัติศาสตร์ : Herodotus และ Thucydides